

Demokracija na prekretnici – sloboda, jednakost, pravednost

Uz 150. obljetnicu rođenja Johna Deweyja

Uz temu

Ideja i dosezi demokracije pri uspostavi slobode i jednakosti građana, kao i izgradnji pravednoga ustroja političke zajednice, u središtu je filozofskih promišljanja od Platona i Aristotela do Rousseau, Tocquevillea i Deweyja. Pri kraju dvadesetoga stoljeća s početkom globalizacijskoga doba liberalna demokracija doživjela je neizmjeran uspjeh. Postala je prevladavajući politički model ustrojavanja društva u većini zemalja u svijetu. Međutim, istodobno su se na obzoru pojavile nove opasnosti i izazovi. Na vidjelo je dospjela opasnost da bi globalizacijski proces mogao smanjiti područje izvornoga političkoga djelovanja i javnoga prostora, što je neizostavan temelj demokracije. Razarajući fundamentalne sastavnice nacionalne države – kao što su suverenost, teritorijalna vlast, državni narod i nacija – globalizacija istodobno razara institucionalna sidra dosadašnje liberalne predstavničke demokracije. Stoga je sve očitije potrebna korjenita preobrazba i odgovarajuća prilagodba demokracije suvremenom globalizacijskom okružju.

U tom svjetlu prilozi u ovom tematskom bloku časopisa potaknuti su, s jedne strane, promišljanjem mjesta građanina i perspektiva demokracije na globalizacijskoj prekretnici. Je li ostvariva ili je utopijska ideja o globalnoj demokratskoj republici? Kako izgraditi globalne demokratske institucije koje će pomoći demokraciji na prekretnici da ispuni postavljene ideale slobode, jednakosti i pravednosti? Kakva je uloga javnosti i javnoga mnijenja u oblikovanju moderne demokracije?

S druge strane, tematika demokracije povezana je uz pitanja demokratskoga odgoja i obrazovanja građana, o čemu je krajem 19. i prvoj polovici 20. stoljeća dalekosežno progovorio jedan od najvećih suvremenih filozofa i teoretičara demokracije – John Dewey. Godišnji simpozij Hrvatskoga filozofskog društva, na kojemu su izlagani ovi prilozi, održan je u Zagrebu 26. i 27. studenoga 2009. i bio je posvećen obilježavanju 150. obljetnice njegova rođenja.

Zacijelo, misao demokracije u Deweyjevu djelu predstavlja glavnu ideju koja je srasla s cjelinom njegova djela. Dokazivao je demokraciju kao najbolji oblik društva i svoj je demokratski optimizam nastojao povezati s osebujućom filozofijom odgoja. Demokratske ustanove ozbiljuju se u idealu racionalnoga diskursa među jednakim građanima, koji je u osnovi cjelokupne ljudske komunikacije.

Uz radove izlagane na simpoziju, tematski blok na početku također donosi priloge dva istaknuta američka istraživača i stručnjaka za Deweyjevu filozofiju: ravnatelja Centra za proučavanje Deweyja na Sveučilištu Southern Illinois

u Carbondaleu profesora Larrya A. Hickmana i uglednoga nositelja profesure John Dewey na Sveučilištu Columbia u New Yorku Philipa Kitchera.

Larry A. Hickman podsjeća kako je Dewey u prigodi svojega 80. rođendana pisao da je »demokracija uvjerenje u sposobnost ljudskoga iskustva da stvara ciljeve i metode pomoću kojih će daljnje iskustvo rasti u uređenom bogatstvu... Demokracija je vjera da je proces iskustva važan više od bilo kojega postignutog rezultata, tako da su posebni ostvareni rezultati još veće vrijednosti samo ako se koriste da obogate i urede postupke koji su u tijeku. S obzirom da je proces iskustva prikladan za odgoj, vjera u demokraciju posve je istovjetna s vjerom u iskustvo i odgoj.« Taj Deweyjev iskaz najbolje svjedoči o demokraciji kao idealu i kao djelatnosti koja stalno napreduje – *work in progress*. Hickman je svoj uvodnik uputio sudionicima simpozija uz najbolje želje za uspjeh i plodne rasprave o Deweyjevu kritičkom promišljanju demokracije.

Philip Kitcher obrazložio je kako su suvremenici Deweyja smatrali prvim američkim filozofom i stavljali ga u istu ravan s velikim misliteljima zapadne tradicije. Bili su u pravu kada su ga tako visoko vrednovali. Jer Dewey je za Kitchera najvažniji filozof dvadesetoga stoljeća.

Pridružujući se navedenim prosudbama uglednih istraživača o značenju Deweyjeva djela, te osobito njegovu razmatranju demokracije u stalnoj mijeni i usavršavanju, ovaj je tematski blok posvećen obilježavanju njegova jubileja sa željom za poticanjem na snažnije zanimanje za jednom živom kritičkom mišlju.

Pavo Barišić